

Medgrunnlegger av Den norsk-tyske Willy Brandt-stiftelsen I anledning Egon Bahrs 100-års fødselsdag

Egon Bahr. Foto: Rob Bogaerts / Anefo, CC0, via Wikimedia Commons

Den tyske politikeren Egon Bahr (f. 18. mars 1922, d. 19. august 2015) var en nær politisk venn og rådgiver for den tidligere tyske forbundskansleren Willy Brandt. Bahr var også ambassadør og stabsleder i det tyske utenriksdepartementet, og fra 1969 var han statsråd i den tyske regjeringen. Fra 1963 var han, som tidligere utenriksminister Bjørn Tore Godal formulerte det, „arkitekt og bygningsarbeider“ for avspenningspolitikken.

President Putins russiske angrepskrig på Ukraina og hans trussel om mulig bruk av atomvåpen minner oss om den kalde krigens dramatiske høydepunkt. Dette er noe mange har glemt, men som faktisk var utgangspunktet for den politiske linjen om «forandring gjennom tilnærming» som Egon Bahr formulerte.

Den 28. oktober 1962 stoppet USAs president John F. Kennedy opptrappingen av Cubakrisen i siste liten ved å komme til enighet med Russlands president Nikita Khrusjtsjov om tilbaketrekking av sovjetiske mellomdistanseraketter fra Cuba og amerikanske missiler fra Tyrkia og Italia.

Erkjennelsen av at Cubakrisen kunne føre til atomkrig og utslettelse av USA og UdSSR «innen 24 timer» var Kennedys begrunnelse for at han den 10. juni 1963 besluttet at USA skulle innlede en «fredsstrategi» overfor Moskva, i stedet for å «påtvinge verden en pax americana».

En måned senere, 15. juli 1963, definerte Egon Bahr en tysk versjon av fredsstrategien med «forandring gjennom tilnærming» (*Wandel durch Annäherung*) som prinsipp for avspenningspolitikken som Willy Brandt og hans selv utarbeidet. Dette var en politisk linje som gjennom samarbeid med venner i Europa og i USA, via Øst-avtalene, Berlin-avtalen, OSSE-sluttakten fra 1975 og gjennom forskjellige våpenkontrollavtaler bidro til murens fall i Tyskland og jernteppets fall i Europa.

I Paris i november 1990 undertegnet alle de 35 OSSE-medlemmenes stats- og regjeringssjefer et «Charta for et nytt Europa», hvor det erklærte målet var en felleseuropeisk freds- og sikkerhetsordning fra Vancouver til Vladivostok. Dette ble fulgt opp gjennom en rekke nedrustnings- og våpenkontrollavtaler.

I 1999 fikk Egon Bahr vite at det norske utenriksdepartementet i Oslo foreslo at det skulle opprettes en «norsk-tysk Willy Brandt-stiftelse» som del av den norske regjeringens «Tysklandstrategi». Egon Bahr tok umiddelbart kontakt med «min gamle venn Thorvald» (Stoltenberg) og tidligere utenriksminister, og sammen tilbød de to seg å opprette stiftelsen. Da den så ble etablert i 2000, var det med dem begge som styreledere. Stiftelsen skulle arbeide for å styrke det bilaterale forholdet mellom Norge og Tyskland ved at den i Willy Brandts ånd skulle bidra til tiltak som tjener fred og forståelse mellom folk. Til dette hører styrking av samfunnsdialog og utveksling mellom Norge og Tyskland, og også grenseoverskridende samarbeid mellom Norge og Tyskland i Barentsregionen og Østersjøområdet.

Nettopp i fredspolitisk vanskelige tider, og helt frem til sin død i 2015, arbeidet Egon Bahr for å finne muligheter for internasjonalt fredspolitisk samarbeid, spesielt i Europa.

23. mars 2002 ble Egon Bahr hedret med Den Kongelige Norske Fortjenstorden, kommandør med stjerne, for sitt utrettelige engasjement. Den tidligere amerikanske utenriksministeren Henry Kissinger

(som for øvrig ofte var kritisk til Egon Bahr) var invitert til ordensseremonien og sa «Egon, jeg må innrømme at du hadde faktisk rett».

Etter dette utviklet Egon Bahr og Henry Kissinger et tett samarbeid, fra 2007 også gjennom gruppen «The Elders» som tar til orde for fornyelse av traktatene om atomnedrustning og begrensning av missilforsvar. Norske politikere som er/var med i gruppen er Odvar Nordli, Gro Harlem Brundtland, Kåre Willoch, Kjell Magne Bondevik og Thorvald Stoltenberg. Fra Tyskland har Helmut Schmidt, Hans-Dietrich Genscher og Richard von Weizsäcker deltatt, og fra USA George Shultz, William Perry og Sam Nunn.

De to tidligere utenriksministrene i Norge og Tyskland, Jonas Gahr Støre og Frank Walter Steinmeier, har siden 2004 samarbeidet om flere initiativ for å forankre nedrustning og våpenkontroll i NATO-resolusjoner.

I „Oslo-prosessen“ for det folkerettslige forbudet mot klasebomber og klaseminer spilte begge en nøkkelrolle i forbindelse med konvensjonen som ble internasjonalt vedtatt under Oslokonferansen 2.4. desember 2008.

I 2013 ble Jonas Gahr Støre og Frank Walter Steinmeier hedret med Willy Brandt-prisen, med Egon Bahr til stede.

Vi oppfordrer president Putin til umiddelbart å stoppe angrepskrigen mot Ukraina. En rask våpenhvile vil forhindre ytterligere blodsutgytelse, menneskelig lidelse og ødeleggelse og også muliggjøre det president Zelinsky har bedt om: direkte forhandlinger for å gjenopprette og sikre fred samt Ukrainas suverenitet. Det gjelder nå å støtte alle politiske og diplomatiske muligheter for å gjenoppbygge broene for fred og forståelse i Europa som Putin har revet ned.

Egon Bahrs utsagn «Amerika er uunnværlig, Russland er ubevegelig» (*Amerika ist unverzichtbar. Russland ist unverrückbar*) betegner forutsetningene for en politikk basert på styrke og samarbeid for en fredelig sameksistens i hele Europa. For selv etter tap av tillit og selv etter lidelse forårsaket av krigsvold, må politikken gi en orientering for «tiden etter», slik at et enhetlig Europa og et sikkert NATO igjen kan finne veier til fred og felleseuropeisk sikkerhet. Her tar vi med Egon Bahrs formaning om at «ingen stat skal falle igjennom silen». Alle stater må ha lik sikkerhet. Vi bor i samme verdensdel.

Den norsk-tyske Willy Brandt-stiftelsen minnes sin medgrunnlegger og tidligere styreleder og hans politiske arv i stor takknemlighet.

Oslo/Berlin, 18. mars 2022

Wolfgang Biermann
tidligere rådgiver for Egon Bahr
tidligere daglig leder for stiftelsen

Sverre Myrli
styreleder
stortingsrepresentant

Franz Thönnies
styreleder
tidligere statssekretær